



ПРОПАГАНДИСКЕ ДУЗАЛАМЧЫ

„Бир дугаар империалистиг дайынның мурнуу үезинде үлетпүрчин шимчээшкениниң көдүрлүүшкүнүнүн чылдарында большевиктер партиязы“ деп темага кичээлди бөлгүмге канчаар чорудары

«ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң өөренип турар бөлүмгөргө «Бир дугаар империалистиг дайынның мурнуу үезинде үлетпүрчин шимчээшкениниң көдүрлүүшкүнүнүн чылдарында большевиктер партиязы» деп теманы өөрениргеге 4 шакты берип турар.

«ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» беш дугаар эгезинде 1912—1914 чылдары хаара түдүп турар чаа революстуг көдүрлүүшкүнүнүн үезинде большевиктер партиязының демиселиниң ханы чырыдылганы берген. В. И. Ленин биле И. В. Сталинның удуртулганы-биле партия ол үеде үлетпүрчининиң революстуг шимчээшкенини баштаан болгаш оуу чаа революцияга чорудуп турган. Ажык акыл-биле чакыт ажалды мергежилдин-биле катыштырбышаан, узуткаччылар, троцкисттер, кайгырткыччылар-биле өптөш чок демиселди чорутушаан большевиктер партиязы ажык организациалары чаалап алган болгаш оларны бодунуң революстуг ажылының дааяыр пункттары кылып алган.

Партия бодунуң хурээлинин быжыктарган болгаш үлетпүрчин аңгы-биле бодунуң харылзааларын калбарып турган. «Революстуг агитацияга дума трибуназын калбаа-биле ачытпа, массалык найгамчы үлетпүрчин «Правда» деп содууну тургузаан, партия революстуг үлетпүрчининиң чаа салгычлары— правдачыларны кижизиткен. Үлетпүрчининиң ол кезеде болза, империалисттик дайынның чылдарында интернационализмге болгаш пролетар революциязынга шыныч болуп артып калган. Ол кезек оң соода 1917 чылда Октябрь революциязының хүнеринде большевик партияның өзээ болган» («ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзу» арын 153).

Чурттуң кыдыгыларынга өзүп турган революстуг шимчээшкениниң байдалының үезинде Ленин биле Сталин большевик партияны национал айтырыг талазы-биле тодаргай болгаш шыныч марксисчи программа-биле ченсеглээ.

Өөренип турар эгениң характерин бергениниң соонда пропагандист болза, ол эгениң бир болгаш ийи дугаар бөлүктүрүн талазы-биле чугаазын чорудар. Бо бөлүктөрдө чырыткан айтырыгларның талазы-биле пропагандистин чугаазына В. И. Ленин биле И. В. Сталин чаа революстуг көдүрлүүшкүнүнүң чылаш чок болурун реакцияның чылдарында-ла чакыс удаа эвес катип айтып турганын, Ленин биле Сталинның ол өтүр көргөнін херек кырында шыныктарган деп чүвени хамчыткыч мурунда демделгээри эрежек чугула. Оң ыңай үлетпүрчин аңгыныч стачкалык демиселиниң өзүшүкүнүн, эң ыңайгыда хааның чазактан үлүгеткен Лена алдын уургайларына үлетпүрчинини боолааны-биле холбаштыр күчтөспүп турганын көргүзөр херек.

Пропагандист болза, чуртта күчүлүг чаа революстуг көдүрлүүшкүнүнүн дугайында дыңнакчыларга тодаргай билини бээр ужурулук, база «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунга», В. И. Ленинниң «Революстуг көдүрлүүшкүн» — деп, И. В. Сталинның «Шимчег үнгөн...» — деп акылдарына үндөйлөш, чурттуң өртпөт келген бүгү хөгжүдөздөңдөн болдуңга чаа революцияның өзүп турганын социал-экономуг болгаш политиктик чылдаганын тайылбырлаар ужурулук. 1905—1907 чылдарда буржуа-демократтыг революцияның сорудгалары шийтпирлетимиз, ыңчаарга, оңу болдурган чылдаганын реакцияны үезинде оон артык улам ханылаан. Ленинниң демделген турганы-биле алдыра, Ленинниң боолашыны болза, массаларның революстуг бодалдары массаларны революстуг көдүрлүүшкүнүчкө шийтпириниң чылдаганы болган. «Звезда» деп большевик солуна 1912 чылдын апрель 19-та (май 2-де) эш Сталин Ленага боолашыны аржык-сокасашканын болгаш чыскаалдарнык медээси болган деп биззөөн.

Пропагандистин чугаазына большевиктер үлетпүрчининиң өзүп турган шимчээшкенини баштап чоруп турда, узуткаччылар үлетпүрчининиң стачкалык демиселиге удур үнгенер. Узуткаччылар болгаш оларның эвилелдиги Троцкий пролетарның революстуг демиселин «петициялык кампания»-биле содуура орадамып турган. Ындыг болза-даа, үлетпүрчин аңгы большевиктерин айткан оруу-биле чоруп турганнар; үлетпүрчининиң тодаргай илеретинген политиктик характерли болуп турган стачкалары аңыл-сокасашканын демократтыг республика, 8 шактыг аңыл хүнү, помещиктерниң бүгү черлерин хавыра деп большевикниң лозуннарның адаа-биле, большевиктерин Прага конференциязының ийи үндүргөн лозундарының адаа-биле, улус революциязының лозундарының адаа-биле чоруп турган.

«ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунуң» чурттуң ол үеде турган экомун байдалының дугайында материалдарын айттырбышаан, пропагандист болза, ыңчаарда үлетпүр хөгжүдөздөңдөң оңа чүлү болза, улуг болгаш эң улуг бүдүрүлгелерге катышып турган моон ыңайгы мөөңдөңлиниң болур дээрин көргүзөр ужурулук. Бо айтырыгың талазы-биле сан медээлерни тодаргайлап көргүзөргө ВКП(б) төөгүзүнүн талазы-биле беш дугаар үндүргөн альбомуң № 3 хуудусту ажыглары чугула.

Моон-биле холбаштыр большевиктер партиязы ышкаш ыңдыг революстуг партия турда улуг-улуг бүдүрүлгелерге пролетарнык мөөңдөңгө, өзүшкүнү Россияның үлетпүрчин аңгызын чурттуң политиктиг амьдыралының зайгамчыктыг күжү болдуруп турган деп чүвени демделген шыры чугула. Хааның чазакка удур демиселче тараачын массаларын, шеригни оттуруп, олче кириштирип турган, большевик партияга удуртурган, үлетпүрчин аңгы бүгү улустуң муракчы аңгызы кылдыр үнгөн болгаш революцияның тугун көдүргөн баштыкының ролон ойнаан. Чурт чаа революцияга уткужуп бар чыткан.

Россияне чок болуп алыр төлөздө В. И. Ленин 1912 чылдын чайынында Парияткен Галицияга, Кразов хоорайга чедип келген. В. И. Ленинниң даргаланы-биле партияның Тон Комитетиниң кежигүнериниң болгаш харысчалгалыг ажылдакчыларның ий чөвүлө хуралдары болулаан: бирээси—Краконка, ийизси—Кракон чоотунга (Поронинга). Ол чөвүлө хуралдарга эң чугула айтырыгларның талазы-биле шийтпирлерин хүлөспүп алган: революстуг көдүрлүүшкүнү дугайында, стачкалар болгаш партияның сорудгаларының дугайында, партиянык чакыт организациалары быжыкталар дугайында, партия парлагалык дугайында, думанык социал-демократтыг фракциязының дугайында, национал айтырыгың дугайында, страховие кампаниязының дугайында.

Партиянык ажыл-чорудулганың удурт талазы-биле улуг ажылды большевиктерниң Прага конференциязының шийтпирин өзүгээр партияның ТК-ның Орус бюрозун баштап турган эш Сталин Ленин-биле ханы чок кадды ажылыга чорудуп турган. Эш Сталин 1912 чылдын февральде хааның шөлүлгөңүнүн дурдун келгеш, «куштуг ажыл-чорудулганы калбарып чоруткан: ТК-ның даасканы-биле Россиянык чугула районнарын кезип, ээлчеглиг «Майга» белеткел ажылын чорудуп, ТК-ның май бирини сурагылыг хуудуун бижиш, Лена ажыл-сокасашканының хүнеринде Петербуркка «Звезда» деп неделя бүрүздө үнүп турган большевик солууну удуртуп турган». («Иосиф Виссарионович Сталин. Допчу биография», арын 51).

Пропагандистин чугаазына чугула черин чуртка революстуг шимчээшкениниң чаа көдүрлүүшкүнү-биле төртүнгөн «Правда» деп хүн-бүрүзүнде үнүп турган большевик солуунуң ажыл-чорудулганын чырыдары эжелзөн турар ужурулук. «Правда» солу В. И. Ленинниң айтканы-биле, И. В. Сталинниң инициатива-биле үндөйлөткөн. «Правда» деп массалыг үлетпүрчин солуунуң бирги дугаарының үнгөн хүнү үлетпүрчин парлагалык байырлап апарган.

«ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунуң» беш дугаар эгезиниң ийи дугаар бөлүндө үлетпүрчининиң эң-не калбан кезинге санатынган массачы политиктик солу болуп «Правда» солуунуң характерин бүрүн долуу-биле айткы көргүскен, база аңаа парлап үндүргөн материалдарының утка-шынарының характеристиказын берген. Бо бөлүктө партиянык болур чорук дээш, массалык революстуг үлетпүрчин партияны катип тургузар дээш, узуткаччыларга удур демиселге, үлетпүрчин шимчээшкенини удуртуп болгаш тараачынары революстуг демиселче оттувар херекке, демиселге; үлетпүрчин шимчээшкенини «Правданың» нанчаар-даа аажок шыларгагай ролон чырыткан.

«Правданың» ажыл-чорудулганың болгаш ролунуң дугайында материалдарын айткыш, пропагандистер болза, 1945 чылдын сентябрь 24-те «Правданың» он муң дугаары үнгениге ВКП(б) ТК-ның «Правда» солуунуң редакцияга чедирген байырына «Правда» болза, Ленин — Сталинның партиянык дайынчы органы болуп деп айткан чүлүндө демделген шыар ужурулук. «Правда» болза, большевиктер партиязының улуг идеяларын улус массаларының иштинге өскерилге чокча чедирип, оң алдарлыг тугун долгандыр үлетпүрчин аңгыны болгаш бистиг бүгү улугузусту катыштырып, помещикчи-буржуазтыг дардалды уутунар дээш, совет эрге-чакырганы тургузуп, быжыдар дээш, социализмниң тийлгелзін дээш ажылчы чонун сорук кирип, көдүрүп турган. Ада чурттуң Улуг дайынының хүнеринде болгаш дайын солуунда үеде «Правда» Ленин — Сталинның

партиязының идеяларының тугу болур бодунуң сорудгаларын алдарлы-биле күөсеткен болгаш күөседип турар, совет кижилерин Төрзөн чуртунга шыныч болур угаан бодалга, коммунизмниң херезинге кижизидип турар, оларны бистиг социализмге чүрүнетип, күчү-шыдалы моон соңгаар быжыдарының, коммунизм тудуушкунуң сорудгалары күөседириниң ады-биле чаа-чаа маадырдыг чоруттарже көдүрүп үндүрүп турар.

Чугаазының түңгөлине пропагандист болза, «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунга» үндөйлөш, IV күрүнө думазының сонгудаларына большевик партиянык киржилгезиниң дугайында, ол думда большевикниң франциянык ажыл-чорудулганының дугайында айтканы чырыдар. Большевикниң франция болза, «Правда» биле чергелештирини Россиянык масштабна партиянык кол чөленир ажык пункттары болуп турган болгаш большевик партия оңу дамчытыр массаларнык иштинге бодунуң революстуг ажылын чорудуп турган. Оң-биле кадды Ленин биле Сталинга удурткан большевик партия думанык сонгудаларына боду тускай чоруп турганы болгаш тийлгелзени чедип алганын, ол тийлгелзени чаалап алдырына И. В. Сталинниң бизнеси «Петербург үлетпүрчининиң бодунуң үлетпүрчин депутаттыга чакыгы» деп ажылы нанчаар-даа аажок улуг ролду ойнаанын демделгээри чугула.

Думда большевикниң франциянык ажыл-чорудулганының дугайына угупалал тургаш, франция болза, партиянык ТК-биле, Ленин-биле сырыш харылзаалыг турган болгаш оон айтканынары ап турган деп чүвени демделген шыар херек. Петербуркка бодунуң тур турганының үезинде эш Сталин ол фракцияны шуут удуртуп турган.

Чугаазын дооскаш, пропагандист «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунуң» беш дугаар эгезиниң бир болгаш ийи дугаар бөлүктүрүн номчуур болгаш концептилен алыр дугайында дыңнакчыларга ооналганы бээр. Элең белеткелди дыңнакчыларга В. И. Ленинниң «Революстуг көдүрлүүшкүн» деп ажылы, И. В. Сталинниң «Ленага ыңырышканы ою» деп ажылын немелде кылдыр сумелээр. «Ленин Владимир Ильич. Амьдыралының болгаш ажыл-чорудулганының допчу очерни» деп дептерниң VII бөлүгү-биле, «Иосиф Виссарионович Сталин. Допчу биография» деп дептерниң IV бөлүгү-биле бүгү дыңнакчылар танышкан турары эрежек чугула.

Бир болгаш ийи дугаар бөлүктүң талазы-биле дараазында кичээлге эгелээр беседага мындыг айтырыгларны дыңнакчыларның мурунуга тургузуп болур: 1) чуртка 1912—1914 чылдарда революстуг шимчээшкениниң көдүрлүүшкүнү болгаш оң чылдаганы; 2) меньшевиктер-узуткаччыларга болгаш троцкисттерге удур, хааның чазакка удур массаларнык революстуг шимчээшкенин организастаар дээш большевиктер партиязының демисели; 3) революстуг чаа көдүрлүүшкүнү үезинде «Правда» деп большевикниң солуунуң үндөйлөткөніни болгаш оң ажыл-чорудулганы.

Беседа чоруп турунда бо айтырыгларны чогуумталды-биле чугаалашканының соонда ол-ла доран пропагандист болза, өөренип турар эгениң үш дугаар бөлүгүнүн талазы-биле чугаазын чорудар. «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунга» үндөйлөш, партиянык ажыл-чорудулганын чырыдары, массаларнык революстуг демиселин организастаарыңче, хааның чазакке ам болур деп турар штурмга үлетпүрчин аңгыны долгандыр тараачынары, бүгү ажылчы чонун сырыш натыйжыларыңче угландыр революстуг чаа көдүрлүүшкүнүң байдалына таарышты чорудуп турган тактиказын тайылбырлаары чугула.

Ленин биле Сталинга удуртурган большевик партия бодунуң хурээлинин быжыктарган болгаш ажык организациаларга тийлгелзени чедип алган. Большевиктер аштырышкына таварышкан болгаш олар артыкы планче ап откандыктаннар. «Большевиктерниң ажык организациалары чаалап ал шыдааның ужуру чүдөл дээрже, хаан чазазының черлик итеп сүрүшкүнү болгаш узуткаччыларны, троцкистерни талазында өжзөнөштирилгелери турза-даа, чакыт партияны болгаш боттарының хүрээлиңге быжыг сагылта-чурумну тудуп шыдаанында, үлетпүрчин аңгыны эрге-ажыктары туруштуг намгалаанында, массалар-биле сырыш харылзаалыг турганында болгаш үлетпүрчин шимчээшкениниң дайзынары-биле өптөш чок демиселди чорудуп турганында болур-дур» («ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзу», арын 151). Больше-

виктер ол тийлгелзени чедип алган ужуру чүдөл дээрже, олар марксисчи шыныч теориялыг, тодаргай программалыг болгаш тудуушкунуңга канчалган революстуг пролетаржы партиялыг турганында болур.

Оон ыңай дыңнакчыларга революстуг чаа көдүрлүүшкүнүнүн үезинде национал айтырыг улуг ужуру-дузалыг болур чоруну тыпкан болгаш национал айтырыг талазы-биле марксисчи өзүлүг программаны ажылдап кылыр сорулга бүгү талазы-биле чидик кылдыр тургустунуп келген деп чүвени тайылбырлап бээр херек.

Ол сорултаны Ленин биле Сталин найгамчыгы-биле шийтпирлөөнер. И. В. Сталинның «Марксизм болгаш национал айтырыг», база В. И. Ленинниң «Тускайларына чедир национал айтырыг талазы-биле шүгүмчүлөдиг чүүлдер» деп чогаалдарына национал айтырыг талазы-биле большевикни программа ажылдаттынып кылдынган.

Сталинның «Марксизм болгаш национал айтырыг» деп ажылы болза, дайын мурунда национал айтырыгың талазы-биле бүгү делегейге большевикниң кончуг улуг үнүшүнү болган. Бо болза, национал айтырыгың талазы-биле большевикниң теориязы болгаш программалыг декларациязы болган» («Иосиф Виссарионович Сталин. Допчу биография», арын 54). Эш Сталинның 1929 чылда биззөөн «Национал айтырыг болгаш ленинизм» деп классиктиг ажылы болза, марксисчи-лениничи теорияны оон ыңай хөгжүткени болгаш большевик партиянык национал айтырыг талазы-биле политиканың үндөзүни болур.

Национал айтырыгың талазы-биле В. И. Ленин биле И. В. Сталинның ажылдарында биззөөн большевикниң программанык кол чүүлдерин тайылбырлаптышаан, пропагандист болза, ол программаның шыныны болгаш улуг күштүүн амьдылар шыныктарган деп чүвени демделген шыры эрежек чугула. Лениниң-Сталинниң национал политиканы кыжык чокча ботандырдышаан, большевик партия үлетпүрчин аңгыны долгандыр бистиг чуртувустуң бүгү национал ажылчы чоонарын сырыш катыштырган болгаш хей националдыг күчүлү Совет күрүенин тургузарын болгаш улустарнык бузулбас эл-найыралын быжыдарын хандырган.

Большевиктерниң согушкуну-биле троцкисти август блоктун идея болгаш организаста талазы-биле буступ дүшкөңүн дугайын чырыттышаан, меньшевик-узуткаччыларга удур Ленин биле Сталинниң, большевиктерниң чорудуп турган демисели болза, оң-биле кадды бүгү-деледей оппортунизмге удур чорудуп турган демисел болган деп чүвени көргүзөри эрежек чугула.

Өөренип турар эгениң үш дугаар бөлүгүнүн талазы-биле чугаазының түңгө кезинче «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунга» үндөйлөш чаа-чаа хоорайлары болгаш областарны шыва ап турган, революстуг шимчээшкенини оң ыңай калбарып турганын көргүзөр, ол болза, хааның чазактың революциядан уштунарын дилеп турганы 1914 чылда эгелзөн империалисттик дайын-биле үзүткелген авангардтыг тулушкунуңар болган деп чүвени демделээр. Дайынчы аар-берге үезинде тулушкунуңарга дадыкан большевик партия пролетар интернационализмниң делгерейтиг тунтары бедей-биле тудуп алгаш чоруп турган.

Пропагандистен дараазында кичээлге белеткенири-биле өөренип турар эгениң үш дугаар бөлүгүн номчуур болгаш концептилен алыр дугайында дыңнакчыларга ооналганы бээр, а элзөн белеткелди дыңнакчыларга И. В. Сталинниң «Марксизм болгаш национал айтырыг» деп ажылын сумелээр. Өөренип турар эгениң талазы-биле дараазында кичээлди бир дугаар шагынга чорудар беседага мындыг айтырыгларны тургузуп болур: 1) Ажык организациаларга большевиктерниң тийлгелзени; меньшевиктерниң аштырыгы; 2) Национал айтырыг талазы-биле большевикни программа болгаш оң ужуру-дузалы; 3) Делегейниң бир дугаар дайынының бүдүзүндө чуртка революстуг шимчээшкениниң өзүшкүнү.

Беседаның соонда пропагандист болза, «ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзунуң» V эгезиниң допчу түңгөлдөргө үндөйлөш, теманың талазы-биле түңгөли кылып, бо теманы дыңнакчылардан найы хире ханы шийгээдиң алганын демделгештишаан, оңу бөлүмгө өөренип эрткенниң түңгөли үндүрер. К. СЕМЕНОВ.

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Агротехниктиг өөредилге

Сүт-Хөл районда Калинин аттыг көдөз ажыл-агый артели агро-зоотехниктиг курсту МТС-тиң агроному эш Ковстантинов олар эки башкылап турар. Курста колхозчулар Хөөр-оол, Чүлдүм олар эки кызымакый өөренип, өскелерге үлгелерин көргүзүп турарлар. Курстарнык өөредилгезинге колхоз баштаар чери бүгү байдалдарны тургузуп берип турар.

Зоотехниктиг курстун кичээлдерин ветехник эш Базыр, агротехниктиг курсту МТС-тиң агроному эш Ковстантинов олар эки башкылап турар. Курста колхозчулар Хөөр-оол, Чүлдүм олар эки кызымакый өөренип, өскелерге үлгелерин көргүзүп турарлар. Курстарнык өөредилгезинге колхоз баштаар чери бүгү байдалдарны тургузуп берип турар.

Г. КОМБУ

Трактористер болурлар

Шагаан-Арыг машина-трактор станциязының чанында организастаынган трактористер курзунда үш колхозчу кыстар: Тая Бүдүп, Серен.Кыс, Докпак-Серен олар өөренип турарлар. Кыстар боттарының өрткөн кичээлдеринге дыңнаан чүүлдерин эки шийгээдиң, тракторист

хамык механизминерин болгаш нарын не-зектерин эки өөренип ап турарлар. Олар ам чакы тарылга үезинде боттарының колхозтарының тарылга шөлдеринге тракторларны чалаачылап, колхозчу чакса чаа чедишинер-биле унуражыр дээш эки өөренип турарлар.

М. БАГБУЖАП.

Радио белдери доктаамал ажилдап турар

Бракы Тожу районнуң тайга-дамчыдылганы элзөн үзүктелдирип турган. Ам радио белдиринде эл Аболымов кызымак ажилдап, күжү үндүрүп тургаш, радио белдириниң улуг септелгезин дооскаш, оон дамчыдылганы саат чок, үргүлчү болуп турар апарган. Район төвүнде радио белдирин дамчыштыр илеткелдерин, лекцияларны, ылангыя чаралдарны дамчытар аралыг болган.

Дамчыдылганы элзөн үзүктелдирип турган. Ам радио белдиринде эл Аболымов кызымак ажилдап, күжү үндүрүп тургаш, радио белдириниң улуг септелгезин дооскаш, оон дамчыдылганы саат чок, үргүлчү болуп турар апарган. Район төвүнде радио белдирин дамчыштыр илеткелдерин, лекцияларны, ылангыя чаралдарны дамчытар аралыг болган.

Д. МИЖИТ.

Харылзаа техниктинге мергежил

Хоорайның харылзаа контроларында ажылдакчыларнык кол нуруузу херезженер. Хоорай, көдзөниң болгаш албан, организациаларың арасында эки шынарды харылзаа чүлге оларнык өптү ээлдек, аваңгыр ажылында хаммаарып турар.

Жижкени Маша Мамаева көдөз-биле харылзаажырынык телефон станциязын телефонисчизинде кончуг эки ажилдап турар. Наташа Емельянова чоңуң телеграммалары хүлээп ап, тардырына мергежил көдүрлүп, сөөлгү үеде 2 системниң аппаратка кончуг эки өөренип алган болгаш телеграфчыларнык смена начальниңде депшөөн. Хей уруулуг не Марша Ошкенова чүлге почта дамырына эки ажилдап турар эвес, харин большевик парлага бийлгезин болгаш тардылганы кончуг эки организастап чорудуп турар. Ол ышкаш харылзаа ажылыга кончуг эки ажилдап турар Кавалева, Лямина, Лазарева ышкаш муракчы херезжен телефонисчилер, телеграфчилер, почта дамыкчылары хей.

Д. ЮСУПОВ.

Чоңуң харылзаазыңа кончуг эки бараан бооп турар муракчы херезженер делегей херезженериниң эки хүнү—март 8-ти таварыштыр коллектив демделгезин.

Чоңуң харылзаазыңа кончуг эки бараан бооп турар муракчы херезженер делегей херезженериниң эки хүнү—март 8-ти таварыштыр коллектив демделгезин.

Ам хоорайның телефон станциязында ажилдап турар Маша Зубова эң баштай харылзаа ажылына кирерде бизжик билбес, бүдүлүк кижит турган. Бо аразында бодунуң бизжик билин көдүрүп, оонашкан ажылыга ма-талдыг ажилдап турар болгаш кежээки шоланың 6 дугаар класында кончуг эки өөренип турар. Ада-чурттуң Улуг дайынының кир-

Ам хоорайның телефон станциязында ажилдап турар Маша Зубова эң баштай харылзаа ажылына кирерде бизжик билбес, бүдүлүк кижит турган. Бо аразында бодунуң бизжик билин көдүрүп, оонашкан ажылыга ма-талдыг ажилдап турар болгаш кежээки шоланың 6 дугаар класында кончуг эки өөренип турар. Ада-чурттуң Улуг дайынының кир-

Орус дыл бөлүмү эки ажилдап турар

Кара-Тал школазында орус дылды кытта башкылар улуг сонугура-биле өөренип турар. Улуг орус улустуң байлак дылын өөренир чорук социализмге Төрзөн чуртунга бердинер, ол дылга ынак болур чорунга оларны кижизидер.

Ол бөлүмдө 8 тыва башкылар кичээлди үсөйлөп, болур үезинде четче кээп өөренип турарлар. Өөредилгениң кичээлдерин 9 катип болган. Кичээл солу болгаш дириг байдал-биле эртип турар. Башкы кичээл бүрүзүңге эки белеткенип алгаш кээп турарында дыңнакчылар орус дылды эки шийгээдиң ап турар. Орустап багай чугаалап турар кижилер ам шору чугаалаптар апарган.

А. ТАРААЧЫ.

Колхозтуң ажылы экижиш турар

Барыин-Хемчик районда Ворошилов аттыг көдөз ажыл-агый артели чоотка чаа тургустунган-даа болза, ажыл-агый талазы-биле багай эвес түңгөлдөргө болуп турар. Эрткен чылын 20 ажыг өргөлери соок кидис өгөлдер чарып, байжынарже кирген. 300 ажыг урулар өөренир чаа школары тудуп алган, ында ам 170 ажыг урулар улуг сонугура-биле өөренип турар. Ам ыңш кезер

планын күөседип ап, 6 муң ажылың белеткизен.

Колхоз нийтиниң мал ажылын хөгжүдөргө планын 103 хүн күөседип алган болгаш тарааның гентар бүрүзүңдө 12—15 центнер дүжүттү ап, бо чылын колхозчуларнык бир күш-хүнүңге 5 килограмм тараа оонажыр.

Х. ХЕРЕЛ.

Колхозтуң мал ажылының чедишкенини

Сүт-Хөл районунуң Улуг-Алаак суму-зунда Жданов аттыг көдөз ажыл-агый артелиниң мал ажылындагы нийтиниң мал ажылын хөгжүдөргө дугайында 1950 чылда боттарына алган хүлээлгезин чедишкенини күөсеткен. Мал өстүрениң күрүне планын күөсеттишаан, чылыг малды 200 башка чедир, майыстыг бода малды 313 башка чедир, өшкү малды 1528 башка чедир өстүргөн. Малдык чаш төлүн бүрүн камгалап алган.

Сүт-бараан фермазы 47 баш саар инектерден 24.120 литр сүт саалдыан ап, малдан үнгөн сүт продуктуларында 3.935 рубльдиң орулганын алган. Колхозтуң малчынары бо чылын төрүүр бүгү малдык чаш төлүн чактыс-даа баш хоратпайн бүрүн камгалап алыр дээш бүгү күжүн салып турар.

Совет тургузуг

Чер-чер Советтеринин доктаамал комиссияларынын ажил-чорудулгазы

Бистин областын ажилчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтерине болуп эрген сонгулдлар болза, Советтеринин ажил-чорудулгазына чаа угштин берген болгаш ажил-агый, политиктиг болгаш культура тургузуушкунун удуртур талазы-биле Советтерге улуг харысалгалыг ажил-херекти хүлээткен. Ажилчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтерине шупту 1880 депутаттар соңгутурган, оларнык иштинде улутпур бүүдүргелерини стахановчулары болгаш шалыкчылары, социалистик колдээ ажил-агыйнын ажил-ишчилери болгаш специалистери, культуранык мурнакчылары, башкылар, эмчилер болгаш албан организацияларынын дуржулгалыг удуртукчулары соңгутурганнар. Ол болза, Советтерге улуг чаа күштер киргенин болгаш оларнык ажилынын улам чединшигинин болурун хандыраарынын бүү-ле арга-хемчеглери тургустунганын херечилеп турар.

Бо сорулгаларны чединшигини шиттирлерини Советтеринин организас-массалыг ажилынын түнелинден болгаш байдалында, оларнык массалар-биле харылаазын быжылгаарында болгаш калбартырында улуг-биле хамаржар. Чер-чер Советтеринин доктаамал комиссиялары болза, совет ажилчык кол чугула хевери болуп турар. Олар болза, Советтеринин болгаш чер-черини күрүнэ эрге-чакырга органнык практиктик ажил чорудулгазына калбак совет активти кириштирер сорулга-биле тургустунар. Доктаамал комиссиялар болза, Советтеринин дузалар органнык болуп болгаш чүгле оларны тургускан советке өтчөттүг болур. Доктаамал комиссиялар болза, сонгулдлар соонда ажилчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтеринин бир дугаар сессиязына соңгутурган.

Доктаамал комиссиялар ажил-агый болгаш культура тургузуушкунун кол адырларынын аайы-биле тургустунар: бюджет саң-хөөнү, чурт улутпурунун, көдээ ажил-агыйнын болгаш белеткелдерин, кадык камгалалынын, социал-хандыраарынын, улус өөредилгезинин, культу-чырыдышкын ажилдарынын, садмын болгаш кооперациянын, коммунал ажил-агыйнын болгаш чаагайдылганын, орук туудушкунун, база ол ышкаш түс черини ажил-агыйнын озгагай байдалына хамарыштыр оон-даа өске комиссияларын тургузуп болур.

Доктаамал комиссияларнын даргазын болгаш кежигүнерин Советтин сессияларына соңгуур, ынчаарга комиссиянын даргазынын оралакчызын болгаш секретарин комиссиянын хуралына соңгуур. Доктаамал комиссияларнын составына күөсекчи комитеттеринин даргазын, даргазынын оралакчызын, секретарин кирбес ужурулук. Ол ышкаш күөсчюмнарнык килдистер эргелекчилерин оларнык удуртуп турар ажилдарынын адыр аайы-биле доктаамал комиссиянын даргазына соңгувас.

Доктаамал комиссиянын ажилына депутат эвес активти комиссиялар боттары кириштирер, ынчаарга көдээ, суму Советтеринин комиссияларынын составына депутат эвес активти сессиядан соңгуп болур. Доктаамал комиссияларын болгаш активти дамчыштыр Советтер ажилчы чон массалар-биле боттарынын харылаазын быжылгаар. Ол күштү илдекейжидери болгаш ону шын ажилгаары—бүгү чер-чер Советтеринин хүдээлгези болур.

Ажилчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтеринин эртен сонгулдларын бистиң областың Советтеринде 500 ажыг доктаамал комиссиялар, оларнын составында 1400 ажыг депутаттар соңгутурганнар. Бо болза, Советтерге канчаар-даа ажак улуг күш болуп турар.

Областың ажилчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтеринин чанында чоотта чаа тургустунган доктаамал комиссияларнын элээн хөйү боттарынын хүдээлгелерин күөсчюдери-биле хуралдарын кылгылаан, бир дугаар кварталда чорудар ажилдарнын планнарын чоткаткан болгаш бадылаан, олар ам план өзүгаар аялдан турар. Чинээ, область Советинин чанында коммунал ажил-агый, чаагайдылга болгаш орук туудушкун талазы-биле доктаамал комиссия (даргазы эш Н. Ф. Орлов) февраль айнык ажил планын өзүгаар 1950 чылда областың орук туудушкун талазы-биле ажилдарынын күөсчюденин болгаш 1951 чылда планнарын канчаар күөсетинип турарынын дугайында түнелин облүкүсчюмнун хуралына өөрү-биле хыналданы чоруткан, ол ышкаш кадык камгалал болгаш социал-хандырылга талазы-биле доктаамал комиссия (даргазы эш И. А. Кузнецов) Кызылдың аш-чем комбинатынын ажилынын байдалын хынаан, моон соңгаар оң ажилын сайзырадырына дузаны көргүскен.

Областың элээн чамдык районнарына райкүсчюмнар, хоорай болгаш көдээ (суму) Советтери доктаамал комиссияларнын даргаларынын болгаш кежигүнеринин чөвүлел хуралдарын, семинарларын чоруткан, оларнык ажилдарынын практиктик дузаламчыларын көргүскен.

Улуг-Хем районнуң Эйлиг-Хем суму Совети (даргазы эш Урангай) доктаамал комиссияларынын ажилына практиктик дузаламчыны көргүзүп турар. Оң түнелинде доктаамал комиссиялар боттарынын ажилын эки тургускан болгаш суму Советинин ажилына ийкейлик киржин турар. Чинээ, 1947 чылдан эгелээш-ле амдыга чедир эш Шагдырнын даргалаан көдээ ажил-агый талазы-биле доктаамал комиссия эки аялдан келген. Комиссия бодунуң ажилын план өзүгаар чорудуп, хуралдарын үргүчү кылып, сессияларын шиттирлеринин күөсчюденин үргүчү хынап турар. Бо чылдың эгезин, ден бээр комиссия бодунуң хуралын 3 удаа кылган болгаш мал кыштаглаашкыннын, база чакыш тарылга белеткелдин дугайында хыналдаларын чоруткан.

Эйлиг-Хем суму Совети бодунуң ажилына доктаамал комиссияларын, депутаттары болгаш активти илдекей-ли-биле кириштирип, оларга даанып аялдан, оларны дамчыштыр массалар-биле быжыг харылааны боттандырып турар. 1950 чылда мал өстүреринин күрүнэ планын: мыйыстыг бода малдың баш санын—103 хуу, чалгы малдың баш санын—108 хуу, шээр малдың баш санын—89 хуу, хаавын баш санын—263 хуу күөскен. Амгы уаде 23 кезек оларларда мал кыштаглаашкынны эки чоруп турар.

Эрткен чылда күрүнэге тараа дузаламчынын планын районга хуусаа бетиңде хамыктың мурнунда 142 хуу күөсеткен. Келир чакыш тарылгага колхозтар эки белеткенип, 345 центнер үрөзин белеткээр планын ажыг 356 центнер кылдыр белеткээ. 310 га кур черин эрткен чылын аңдарган болгаш чепсек-херекселер септелгезин чединшигини-биле доозуп турар. Сумуда Сталин аттыг улутырган колхозта тулуг ажилын чединшигинин чорудуп турар. 1950 чылда колхозчуларын 15 чуртталга бажынарнын, малдың 10 кааааларын тулуп кылган болгаш 1951 чылда тулуда хергелээри-биле 1000 кезек чудук белеткээр планын тургаш, ам 765 кезек чудуну белеткээ.

1950—1951 өөредилге чылдарында школа назыйгы бүгү уругларын өөредилгеге хаара туткан. Сумуда башкыларга, эмчилерге болгаш өске-даа специалистерге хандырылгалыг материалдык байдалдарын тургускан. Эрткен чылдын бирик билбес 29 кижини бирик билир кылдыр өөреткен. Суму Совети күрүнэ мурнунга белеткелдер планын долдур күөсеткен.

Каа-Хем районнуң Ильинка көдээ Советтин чынында эш Мусихина даргалаан көдээ ажил-агый талазы-биле доктаамал комиссия, эш Юрьева даргалаан кадык камгалалынын талазы-биле комиссия болгаш оон-даа өске районнар, көдээ (суму) Советтеринин доктаамал комиссиялары эки аялдан турар. Кайда-ла Совет доктаамал комиссияларга, депутаттарга болгаш активке даанып, массалар-биле бодунуң харылаазын быжыдып турар болдур, база кайда-ла Советтин доктаамал комиссиялары күөсчюмнун ажил планы биле холбаштыр план өзүгаар чедип, кининг аялдан турар болдур, ол Советтин ажилы элээн боттук күөсетинип турар деп чүвени амдырал көргүзүп турар.

Доктаамал комиссиялар болза, партиянын болгаш чазактын, чер-черде партия, совет организацияларынын шиттирлерин боттандыраарына дузалажыр, совет хоюлдарын шын салгылазын, чурт бюджетиниң күөсчюденин контролдарын, көдээ ажил-агыйны, чурт улутпурин, совет садмын сайзырадырын, улус өөредилгезини, кадык камгалалынын ажилын, чуртталга амдыралдык тулугларын, хоорайлар болгаш көдээ суурлар чаагайдылгазын экижидерин бүгү хемчеглер-биле чедип алыр.

Бо сорулга-биле доктаамал комиссиялар болза, Советтеринин сессияларына шиттирлетирер айтырылгарын кириер, Советтерге өөрү-биле күөсчюмнарнык кирип турар айтырылгарынын талазы-биле боттарынын саналдарын бээр, сессияларга болгаш күөсчюмнарнык хуралдарына чугалажып шиттирлээр айтырылгарынын талазы-биле эдеринчи илеткелдерин оонаар, Советтеринин шиттирлеринин күөсчюденин хынаар. Күөсчюмнарнык килдистеринин, бүүдүргүлү, албан организация черлеринин, колхозтарын, школанын, эмчелденин, клуб, кызыл буудунар болгаш кызыл өглерин, магазинер, майгыннар болгаш өске-даа черлеринин ажилын комиссиялар хынаар.

Күрүнэ, ажил-агый болгаш кооператив аппараттарынын бүгү-ле ажилына социалистик чарышты калбаа-биле негелдеринге доктаамал комиссиялар дузалажыр. Бүүдүргелеринин, совхозтарын болгаш МТС-теринин ажилын, албан-хаакчыттарынын, колхозчуларын амдырал-чуртталгазын сонугурап, оларнык негелде хергелдерин үнелеп көрүшкөн, ол дугайында айтырылгарын болгаш саналдарын сессияларга, күөсчюмнарга комиссиялар кириер. Доктаамал комиссияларын кириген саналдарын 5—10 хонук хуусаадан орай эвесте, күөсчюмнар комиссия даргазы олуржуп турда чугалажып шиттирлээр.

Доктаамал комиссиялар боттарынын ажилын квартал, ийи ай санында чоттаатынган план өзүгаар чорудар. Комиссиянын ажил планынын кол барымдаалаар чүүлдери болза, партиянын болгаш чазактын доктаамалдары, соңгучуларын чакыгылары, үстүнде турар партия, совет организацияларынын шиттирлерин, база күөсчюмнарнык ажил планы болур. Ол ышкаш ажил планнарынга комиссиялар боттарынын инициатива-зы-биле айтырылгарын кириер.

Доктаамал комиссиялар боттарынын хуралдарын айда ийи удаадан эвээш эвес чылдырып турар. Комиссиянын хуралын комиссия даргазы, азы даргазынын оралакчызы эртерер. Комиссиянын хуралына келир оң кежигүнеринге болгаш активке хуралдың болур үезин, черин болгаш аңаа тургузар айтырылгарын баш бурунгаар дыңадыр. Комиссиянын хуралына Советтин күөсчюмнун удуртукчулары ийиле, оң кежигүнери кирири эргекчюм чугула. Комиссиянын хуралына комиссия кежигүнеринин кылган ажилдарынын аайы-биле бүүдүргүлү, албан организация, колхозтар болгаш өске-даа черлерин удуртукчуларынын кандыг-бир ажилдар дугайында информацияларын болгаш илеткелдерин дыңал болур.

Чер-чер Советтеринин күөсчюкчи комитеттери доктаамал комиссияларга дузаламчыны көргүзери эргекчюм чугула. Советтеринин күөсчюмнары болза, доктаамал комиссиялар болгаш депутаттар-биле үргүчүлүк харылаазын тулар. Күөсчюкчи комитеттин ажил планнарын баш бурунгаар комиссияларга чогуур ой-шаанда бээр, ону оларга таныштырар, доктаамал комиссияларын даргаларын күөсчюмнун хуралдарына үргүчү кириштирер.

Доктаамал комиссияларын ажилынын дуржулгазын солуштурар, оларнын ажилдерин экижидер хемчеглер талазы-биле семинарларын болгаш чөвүлел хуралдарын комиссияларын даргалары болгаш кежигүнери-биле чорудар. Оларнын ажил планы чоттаатынганга, аялга активти, специалистери болгаш мурнакчыларын кириштиреринге дузалажыр оларнын эки чаа эгелээшкенин болгаш инициативанын бүгү-ле арга хемчеглер-биле деткири.

Доктаамал комиссияларнын эки ажилдарын мөөнөштирип, оларнын эки дуржулгаларын, база мурнакчы кижилерин хуралдар болгаш парламента-дамчыштыр өсүзү-биле илеридер. Доктаамал комиссияларнын ажилы болза, Советтеринин массалыг ажилынын кол чугула хевирлеринин бирезин болур, ынчаарга Советтеринин күөсчюкчи комитеттеринин, оң удуртукчуларын талазыдан оларже кол кичээлгени салган турар үеде, олар Советтеринин бүгү ажилдарын экижидеринге шиттирлери болду чугаа чока ойнаар. Советтеринин мурнунда тургустунган ажил-агый, политиктиг сорулгаларын чединшигинин күөсчюдиринге комиссиялар улуг дузаламчыны чалаш чоң көргүзөр.

С. КРАСНЫЙ, облүкүсчюмнун улуг инструктору.

Мергежилдиг чолаачы

Моңгуш Седениң хары ам чаа-ла 20 теккен. Хорум-Дагда Жданов аттыг колхоз тургустунар мурнунда Седен Арсынангыта адазынын өбүлгезинге кандыг-да өөредилге чок чоран. Борбак ашак өөредилге-биле колхозка кирген, оң огу Седен баштайгы хүнненинде эгелен шылгарангай ажилына илереп үнген. Бодунуң колхозу чаа, чүк машиназы садыл алган хүнүнде эгелээш ол машинага ээ болуп чолаачылары эш Седен шутт хүдээнип алган. Практиктиг мергежилге өөргөнгөн анык оол колхозтун ак сеткилдиг өзүлүг чолаачызы болган. Машиназын намын болдур-бушан эш Седен колхозтун дыка хөй сөөртүгелерин күөсеткен. М. Д. Седениң мергежилин барымдалаш, ону кедилги каадыр болдур сорулга-биле колхоз баштаар черинден областың 4 ай хуусаалыг чолаачылар кураунче чоруткан. Эш Седен аңаа кончүг эки өөргөнгө чолаачылар эргенин бажынып ал үнген. Ам бодунуң Жданов аттыг колхозунда саат чока чолаачылап турар.

Анык колхозтун суурун улам калбартырына эш Седен чыдаачыларын тулуг мыжы-биле үзүктел чока хандырып турар. Оң машиназы ам 37 муң километрин эрсе-даа, ол аразында чакыс-даа септелгезе кирбээн. Эш Седениң мергежилдиг болгаш кызымак күш-ажылы чүгү бодунуң колхозунда эвес, харын Чоон-Хемчик районда бажы калбарып турар.

С. СЕРИЦКОУ.

Өжүн неге!

Хамхыннын сонгу-барынын талазында Сончонган хемини районунга чүве чүп турган херээженерже, эштип турган бичин уругларже «Б-25» американ ужар хемелер 50 балаларын октаганнар. Дакка хөй бичин уруглар болгаш херээженер өлүрткениер. («Миндучосен» деп корей солунун мездээнидис).

О, Сончонган! Чайрланчак хемин, Чатай сулуг хемин, Швердир сен! Төрөл човум Төөгүден бээр Төккөн чажы Төдү чыылган Аржаан сугдан Аккан боор сен. Ак көк чалгың адаан орта, О, Сончонган, Корейнын чүрээ шыгжаан боор сен. Корейнын чүрээ—аржаан сугун дөү, Сыгыр даннын шалыны бооп агып чыдар, Сыгыр төмөс эрес-дидим черле ыла, Сыгыр төмөс арыг шың-даа черле ыла. Оон үжүн суун арыг, О, Сончонган! Чамдык черге сээң үжүн хевзиг-даа кээр, Чалымын кысгың ыры ышкаш өткүт-даа кээр,

А мннда

Алдынчанчак терең сугда Чай-аан хүнү мяч дег тулуп аар дээш, Сончонганнын чалгыны орта Амыр шөлөөн, каткы хөглүг Чаштар эштип, шымып турган Бугчалардан агаарже суг Бузурадыр чаштап турар, Чаштар черле чамазын дээш, чалгың өжегерезин Чажыргылап, Хүдүмүрүп чыткан-даа ышкаш. Эрги-хевин эвиледиг сугда чуган; Чооунда иелери Эжингештан кумда ойнаан оолдарын Чаптап турган... Шак бо чайыннанган корей черге Тайбын турган, Шак бо чайырланган корей хемге Тайбын турган!

Шөлдөр кежир удазын бооп шөйлөгөн сен. Дагыг черде килең-биле даштар чаксап, Даштыг кытыг саарыглыг чыдар-дыр сен, Ол ыңчаар сээң үнүң арзылаң дег, О, Сончонган! Мун-мун чылда дүргек чалгың далай тедер Мунгаранчыг чугаа-соотту чүктөп чараан:

Корей улус хилинчекке ырма сыгван, Корей чолу хөлүн эргир аар, кадыг, Бажынарда өөрүшкүнүн чыры өлкөсө, Бачым-хинчек дүмбөй түрү шыва алган.

О, Сончонган! Чайрланчак хемин, Эргүн чоу аас-кежин коргуш чокка Өргөм-төгө чижек кылдыр чедип алган

Ажил черин, ССРЭ чегин—

Эрөөн далай чалгы-биле эдеришкеш, Чангыс-даа бол Шыннын Эрвин көрүн дигеш, Чангыс-даа бол ол черге дегин дигең, Элбээ-биле далайга суун өргү чордуң! Кадыг-дошкун берге шактар кидин турда, Шажы-бекти холустван ужулзун дээш Шак ол черден Улуг Сталин шегит ыткан, Харын ыңчан эге бштай караавыста Аас кежик чажы барын көргөн ык сен! Амыраштын далайдыва Ол чаштын эртивезин ырап киридин, О, Сончонган!

О, Сончонган! Корей човун хемин, Ханын үжүн чайырлыг суун Хаая ышкаш кызыл өнүг Кажан-даа бол чыткан ыяк бе? О, Сончонган! Чагай сугун хемин, Хөөрем, сөглөм, Чаштар сөгүн даап кылган Карыштыг сал, Кажан даа бол Чалгың-биле далай суунче салдамык бе? О, Сончонган! Корей човун хемин, Бо хүнүң Көвей чылда улгас боор сен— Борта маңа, бедик өлгө корей улус Өжөзтөвден өжүн аар деп таңгырагалаң!

Ынчаа ол хүн Ындыг таптыг, ыржым турган, чырык турган, чылыг турган.

Ынаар Мурнуу чүкте дайын динмиттиг бол,

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Уругларнын өөредилгезин үзүп болбас

ССРЭ хамаатызынын өөренер эргезин Сталинчы Конституцияда дүрүмчүткен. Кижинин өөренер эргезинге боогдал болур чорук хамаатынын Конституцияла аныткан хоштү эргезинге халдааны ол болуру тодарай. Бай-Тагга районун Көл-Сөөк сумузунун 18 дугаар бөлүктө чамдык кижилер уругларынын өөредилгезинге моондак болуп, школа-дан уругларын оспас-сырадып турар. Хүндү Самбуу, Кошак, Самдан, Митрей, Делгер дээн ышкаш кижилер школага өөренип турган уругларын чанатадып аппараттар,

бодунун ажилын кылдырып турар База «Дөн Терек» колхозунун колхозчуу Долчаа дел кижик кадайы өлүп каарга, шаклга өөренип турган уруун чанатадып аппараттар, колхоз хою кадарып турар. Мындагы чижектерин саваар болза, Көл-Сөөк сумузунда элээн хөй. Биче чаштарын хоштү өөренер эргезин моондактап, бүү-ниитинин ыяавыла өөренер эге өөредилгезини хон хойлузун хаавызы турар бурулуларга харысалга хүлээди ужурулг.

С. ЧАНЗАН.

Самчыгачылар-биле эрес демисежир

Күрүнениң хөй-ниитинин социалистик өвчү-херенгизин үргедет хөчөгөлөр болгаш оорлуп самчыгачы чоруктар-биле демисел Өвүр районунда элээн кошкак болуп турар. Райвонун шүмүндө өре-самчыгачы кижилерин илеткеткен, районун улус судунга шилчидерге, оларнын херектерин чогуру-биле шиттирлел көрбөс чүүлдер бар.

19 муң 267 рубльди самчыгачы кижилерин херээн бо хүнге чедир үзе шиттирлөөзүн болгаш узамтыктырып келген. Райвонун улус судунун судызы эш Олай-оол озал-шүшпөн аялдан турар. Чамдык херектерин улам-на үр чыттырар, сонгаарлаар дээр көөн судья Олай-оолда бар.

Күрүнениң хөй-ниитинин херээнден хуунун херээн артык үнелел көөр, оорлакчы самчыгачы болгаш үргедетчи идегеттерин өй-шайада илередип тыпкаш, хойлу харысалгазына шыңгызы-биле кириер херек.

М. ДЕЛГЕР.

«Шыннын» материалдарынын ижи-биле

«Хайгааралдан дашкаарлаан культура бажычы»

Тону районун төү—Тоора-Хем суур-да культура бажычы чогуур негелдезинге чедир маанымчалыг байдал-биле тургустунуу агаарында бо чылдың январь 30-де № 19 «Шын» солунда «Хайгааралдан дашкаарлаан культура бажычы» деп эгелде чүүл парлатынган. Бо талазы-биле чүүлдү хынап көгөш, хемчег алган дугайында ВКП(б) Тону райкомунун пропаганда болгаш агитация килдизинин эргелекчизи эш К. Дастай-оолдук редакцияга дыңатканы болза,—солунда парлатынган корреспондентинин фактылары шыннык болуп ылавылатынган. Культура бажычынын директору эш Серен-Балчыр ол ажилды удуртуп, башкарып шыдапас, апаа берген айтышкыннарын күөсетпес чоруун айткан, ону ажилындан дүңдүрген. Культура бажычынын чаа директорунга комсомолчу эш Ефановту томуйлаан. Ам культура бажычында бот-тывынгыр уран-чүүлдүн ажилын организастап турар.

Культура бажычы оттулар мый-биле хандырынган. Райвонун культура бажычынын ажилын моон соңгаар улам экижидер дээш чогуур хемчеглери алырын культу-чырыдышкын ажилынын инспектору эш Багай-оолга, база аныктарнын бот-тывынгыр уран-чүүлүн ажилын ВЛКСМ райкомунун секретари эш Артаев боттук удуртунган апаа ВКП(б) райкому шутт дасмаан.

# ССРЭ-нийн Министрлер Чөвүлелиний болгаш ВКП(б) Төп Комитединийн доктаалын даштыкы чурттарда канчаар көрүп турары

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКА

ПЕКИН, (СЭТА). Делегейийн ийи дугаар дайны доозулгандан бээр ССРЭ-ний аш-чем болгаш улетпур бараан-нын дүрүмтөп садар күрүнө өртктериниң урду кудуладуу турарына «Генминьжибао» болгаш «Гуанминьжибао» солуннар байыр чедирип турар. Ук солуннар болза, совет улустуң амьдырал деңгелинийн чайгылыш чок өзүлдөзү ССРЭ-нийн экомон талав-биле чедишкенини капиталисттик чурттарда байдал-биле, эң ылаңгай ы-тышкан Штаттарда, Англияда болгаш Францияда байдал-биле деңгеп турар.

«Генминьжибао» солунуң бижип турары болза: Совет Эвилелинде аш-чемийн болгаш улетпур бараан-нын өртктериниң кудуладуу турар чорук болза, ССРЭ-нийн тайбың политиказы-ның канчаар-даа аажок улуг тилгел-генин болгаш совет социалисттик систе-маның артык күштүүнүң база бир чаа херечи болур тур. Өртктер чүдү-лашканын боттандырган чорук ССРЭ-нийн ажалчы чоңарының материалдык болгаш кудуладуу деңгелин улам бе-ди-дер болгаш тайбың дээш, социализм дээш демиселди чорудуп турар шупту улустар аңа байыр чедирип турар.

Дайын сөөлдөгү үедө ССРЭ-де өртктериниң каш удаа кудуладуу турар чорук болза, социалисттик улетпур, тран-спорт, көдө ажал-агайны, күш-ажыл-дын бүдүрүчүлүн чаа бедик көдүр-лүшкүгө чедирип келген сталинчы беш чыл планының чедишкенин күөс-тиниң турары-биле тайбыңратылар. ССРЭ-де хергелеп бараан-нын өртктериниң уда-дараа кудуладуу турар чорук болза, Ленин—Сталинның парти-зынга башаткан совет чурттуң улуг күчү шыдалдын, планын социалисттик экомонаның артык күштүүн болгаш ССРЭ-нийн тайбың политиказының улуг чедишкенини херечилеп турар.

номика чайгылыш чок хөгжүдүп шыда-аргалык деп чүвени бадьткп турар хөрлетинмес күштүг херечилеп болуп турар.

ССРЭ-де калбарып турар коммунизм-нийн улуг тудуларын тайбың дээш деми-селчилерге чаа күштерин берип, олар-ны сорук кирип турар.

Совет чурттуң магалык чаагай бо хү-нү дээрге, социализмче орук-биле бүзү-редлик чоруп олурар бистиң ынак Те-ррэн чуртувустан чоку келир үези бо-лур деп «Работническо дело» солун бижип турар.

«Отечествен фронт» солунуң бижип турары болза, Совет Эвилелинде өртк-териниң чаа кудулашканы совет күрү-нениң экономиказының доктаамал че-дишкениниң чырыт-ылыг демонст-рациязы, социалисттик улетпурнуң бол-гаш көдө ажал-агайның чайгылыш чок хөгжүдөзүниң херечизи, дайын сөөлү-ндеги беш чыл планын долдур болгаш аажок күөсөдип турарының кайгамчык-ты түңгөлдери болур деп бижип турар.

Совет Эвилелинде өртктериниң куду-лашканын бистиң улустуң улуг өөрүшкү-биле демделеп турар, чүге дээрге, Совет Эвилелинийн бо хүнгү че-дишкенини Болгарияның ажалчы чо-нарнының даартагы хүнү болур деп ук солун бижип турар.

«Изгrev» солунуң «коммунизмче чаа базым» деп эгилеп мурнуку чү-дүнде бижип турары болза: «ССРЭ-де өртктер кудулашканын чорутканын бүгү чурттарын ажалчы чоңары тай-бың болгаш демократияның лагериниң чаа, улуг тилгелеси деп көрүп турар-лар. Улус демократия чурттарының ажалчы чоңары ол төөгүлүк болуш-куну боттарының тилгелеси кылдыр уткуп алганар, чүге дээрге, совет ул-устуң тилгелеси бистиң база тилгелеси болур, чүге дээрге, Совет Эвилели-нийн күчү шыдалы бистиң база күчү шы-далымыс болур».

бадыткап турар база бир чаа барымда-ны, социалисттик тургузунуң капитали-стик тургузундан артык күштүүн улам бүзүредип көргүзүп турар база бир фактыны бүгү делегей алды. Бүгү де-легейге тайбың дээш могап шылаг чок демисежип турар социализм чуртту совет улустуң амьдыралчы материалдык бол-гаш кудуладуу деңгелин улам-на бе-ди-дер дээр чорудушканын тайбың күш-ажылды кылып, ССРЭ-нийн улустарына чаагай чуртталга дээш тургузушкуну күш-ажылды чорудуп, коммунизмниң улуг тудуларын боттандырып турар.

Өртктер кудулашканын ССРЭ-де мооң-биле дөрт удаа боттандырып турар чорук болза, совет улустуң амьдырал чуртталгазын чаагайыңдар дугайында большевик партияның болгаш ССРЭ-нийн чаазааның улуг сагыш салышканын чаагай херечизи, большевик партияныч болгаш Совет Чазактың улус массалар-биле дудуш харылаалык политиказы-ның кайгамчык чедишкениниң дугайын херечилеп көргүзүп турар.

ССРЭ-де өртктер кудулашканын бот-тандырган чорукту бүгү делегейийн улус турар Совет чурттуң сталинчы тайбың политиказының чаа илгерилээшкени, совет экомонаның күчүлүүнү болгаш улус төгүмөс бай шыдалының чаа фоктызы деп көрүп турар. Большевик партияның болгаш Совет чазактың ол доктаалы улус демократия чурттарының улустарына совет экомонаның кай-гамчык аргаларын көргүзүп турар.

Польша улус бистиң улуг эвилелчи-вистиң чедишкенине өөрүп байыр чедирбашан, бистиң чуртувуна соци-ализмниң суурун тудуп тургузарының планы—алды чылдык планын боттанды-рырынга бодунуң бүгү-ле күштерин бол-гаш аргаларын харам чок-ча үндүрүр деп солун түңгөлине бижип турар.

## ЧЕХОСЛОВАКИЯ

ПРАГА, (СЭТА). Аш-чем болгаш улетпур бараан-нын дүрүмтөп са-дар күрүнө өртктериниң кудуладуу ду-гайында ССРЭ-нийн Министрлер Чөвү-лелинийн болгаш ВКП(б) Төп Комитеди-нийн доктаалын Чехословакияның кой-нитизи улуг соңуургал-биле уткуп ал-ган.

«Лидове новины» солун ол доктаал-ды дугайында дыңдадыгы бир дугаар арнында парлап үндүргөн.

«Руде право» солунда бижип турары болза, өртктер кудуладыр дугайында Совет чазактың болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалы болза, коммунизмни тургузу-п турар маадырлык совет улустун чаа тилгелеси болур. Ол болза, социали-стик системаның ирип чыдар капитали-стик системадан артык күштүүн, тил-гелеси Совет Эвилелинийн тайбың поли-тиказын көргүзүп турар база бир чаа херечи болур.

Империалисттер боттарының Совет Эвилелинге болгаш улус демократия чурттарына удур чорудуп турар кош нүгүдүгү кампаниясына Совет Эвилели «дайын белектеп турар», ол шериг чеп-селээшкенине «кой хөрөнгү үндүрүп турар» деп нүгүдүлөп, алгы-кышкызын төдүп турарлар. Эш Сталин «Правда-ны» корреспондентизи-биле бодунуң беседазына—дайын белектеп турар чурттар боттарының улустарының амь-дыралчы деңгелин каян-даа энжидип шыды-вас деп айткан, империалисттер-ниң ол хирлик хол нүгүлүнүң үндөзү чок мөгөчизин илередиң, ычла шап-кан. ССРЭ-де өртктерини кудулаткан чорук болза, бодунуң чуртунуң улустар-нын делегейийн чаа дайыныче кир-сөөртүрүн орададып турар дайын кыш-кычларына чаа күштүг согушкун болган.

Совет Эвилелинде өртктерини куду-латкан ол доктаал бистиң улустуң тай-бың тургузушкунуңе сорук кирип турар деп солун түңгөлине бижип турар.

## ГЕРМАНИЯНЫЧ ДЕМOKPATТЫГ РЕСПУБЛИКАЗЫ

БЕРЛИН, (СЭТА). Бараан-нын дүрүмтөп садар күрүнө өртктерини кудуладыр дугайында ССРЭ-нийн Министрлер Чөвү-лелинийн болгаш ВКП(б) Төп Комитеди-нийн доктаалын Берлиннің де-мократтыг парлалгалары калбаа-биле чырыдып турар.

«Нейес дейчанд» солунуң бижип турары болза: Совет Эвилелинде өртк-терини уда-дараа кудуладуу турар чорук коммунизмче чаа базым болур. Ол болза, социалисттик системаның капитали-стик системадан хемчээл чок артык күш-түүн бүгү делегейге көргүзүп турар.

«Велинер дейтунг» солун: «ССРЭ-де бараан өртктерин дөрт удаа куду-латкан. Хлеб, үс, болгаш зыт өртөз 15 хуу кудулаан. Ол болза, тайбың күш-ажылдык чедишкенин тур» деп бижип турар.

## MOOL APAT PESPУБЛИКА

УЛАН-БАТОР, (СЭТА). Аш-чем болгаш улетпур бараан-нын дүрүмтөп садар күрүнө өртктерини кудула-дыр дугайында ССРЭ-нийн Министрлер Чөвү-лелинийн болгаш ВКП(б) Төп Комитеди-нийн доктаалын «УНӨН» солунуң бир дугаар арнында долзуу-биле парлап үндүргөн.

# Тайбың, Пактызы дээш!

## Тайбың талалакчыларының Ийи дугаар Бүгү-Индий съездизин чылдырырынга

ДЕЛИ. Тайбың талалакчыларының Ийи дугаар Бүгү-Индий съездизин чылды-дырар талазы-биле белекел комитеди Делегей съезд чылдырырын хоруур ду-гайында Индий чазактың шитпирин буруудаттышан бо талазы-биле медег-лел кылган.

Делегей съезд чылдырырын хоруур дугайында Индий чазактың шитпирин катап көрүн дилээри-биле премьер-министр Неруже болгаш иштихи херектер министрине комитет база катап төлөө-лөр чоруткан. Ук төлөөлөргө составы-нында: «Индияның Тайбыңның катыш-кан национал федерациязының» дарга-зы Китчлев, парламентай депутаттары Камат, Синг, профессор Косамби

болгаш өскелер бар. Чалатырган аал-чылары, тайбың талалакчыларының бүгү-делегей шүмчөшкениниң төлөөлө-чилерин съездиге келдирбес дугайында иштихи херектер министрине шитпиринге уурланганын медеглээрине комитет төлөөлөргө база дааскан.

Тайбың талалакчыларының Ийи дугаар Бүгү-делегей конгрессиң шитпирин исптереди болгаш тайбыңның Пактызын чарарының дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинийн Кыйгырының алданга хол жүктериниң чылдызын Индияга чорудар талазы-биле ажалды калбарып дугайында комитет шитпир үндүргөн.

(СЭТА).

## Голланд ажалчы чоңнар Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинийн сессиязының шитпирин деткип турар

ГААГА. Голландияның ажалчы чо-нарны тайбыңның пактызын чарарының дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинийн Кыйгырының чыгыс эп-сеткил-биле деткип турарлар. Чурттуң Амстердам, Роттердам болгаш өске-даа хоорайларына Кыйгырының алданга хол жүктериниң чылдызы эгелзеп.

Кыйгырыны чугаалайып көрүшкан, ажалчы чоңнар Барыин Германияда боо-чепсектиг күштерин катап тургузу-п турар америка-англи империалисттерин чорудулааларына уурланышканына-рын илередип турарлар.

(СЭТА).

## Тайбың дээш шимчээшкни Болгарияда калбарып турар

СОФИЯ. Болгар улус Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинийн шитпирин чыгыс эп-сеткил-биле деткип турар. Фабрикалар биле заводтарга, күш-ажылдык кооперативчи — чер ажал-чыларының, институттар биле школа-ларга болгулаан кой жижилп хуралга ажалчы чоңнар беш улуг күрүндө-лөрү аразында тайбыңның пактызын чарар дугайында саналды изин-биле чүүлүг деп хулээп ап турарлар.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүле-лийн ажалына болгаш шитпирлеринге холбашкан материалдары үндүрерин болгар парлала ургүлчүлөп турар. Солуннар болза, ажалчы чоңарының чагаларын парлап, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинийн бирги сессиязын-дан салган сорудалары күөсөдип та-лазы-биле тайбың камгалалының чер-чер комитеттериниң ажал чорудула-зын көргүзүп, даштыкы парлалганың меделерин калбаа-биле тайбыңлап турар.

(СЭТА).

## Вьетнамда дайын чорудулгазы

ПЕКИН. Вьетнамның информас аген-телинийн медезинең үндөзүлзөп Синьхуа агенттелинийн дамчыдып ту-рары болза, вьетнам партизаннар бол-гаш Улустуң уурланышкын отрядта-ры дайынның тылынга боттарының иделкейин күөстөлдиргенер.

Чүгле февральдың ортаа үезинде бир неделениң дүргүзүндө Кызыл хеминг аскында районда болгаш Соңгу Вьетнамның төп кезеңде хөдөлгү чор-удуп турар улустун уурланышкын болгаш партизан отрядтары Бак-Нинь болгаш Гуан-Гинь мокулларына дай-ынның 5 бижылгал пунктлары чок кылган. Олар ол ышкан Хай-Дуонг монунуң суурларының бирээзинге үп-төзүшкн кылган турган дайынның ро-тазының солдаттарыны чыла шапкан.

риоттары ийи француз самолеттарын андара аткан.

Вьетнамның Улустуң армиязының тилгелелеринге сорук кирген Лаос-тук Улустуң хосталга армиязы Пн-Хон, Опе, Мон-Кан болгаш Басакта (Мур-нуу Лаосада) француз туруштарже кал-дашкын чоруткан, аңаа Муонг-Конда болгаш Лаонг-Ганда туруштары кири-штирибашан, элзеп каш француз ту-руштары чок кылган.

(СЭТА).

## Мароккода французтарның дүржөк чоруктарына удур арап чурттарда удурланышкынар

БЕИРУТ. Мароккода француз өргө-чагыраларының дүржөк чоруктарына уурланганының демдээ кылдыр чоо-кта чаа Каирге, Александрияга студен-тилерниң хой кижилк демонстрацияла-ры болгулаан. Мароккода француз төлө-лекчи генерал Жуэниин национал хама-рышпас чоруктуң талалакчыларына удур чорудуп турар үлгедилеринге удур Фуад I аттыг университеттиң 10 муң студенттери болгаш ортумак шко-лаларының өөреникчилери Каирге болган демонстрацияга киришкенер. Демон-страцияга киришкенер болза, Марокко-да болушкуннар-биле холбаштыр ботта-рының уурланышкынын илередиң, бүгү даштыкы миссиялар-биле элчинер турар черлерин чаны-биле эргенер. Олар болза, Франция-биле экомонуг болгаш политиктиң харылааларының зе-рин негеп, египет чазакта телеграмма чорудар деп шитпирлээнер.

Умурну Вьетнамда улустуң күштери Кан-То чанынга дайынның бир кораб-лин сугже киргененин үезинге, Лонг-Чау-хээ, Рач-Жиа болгаш Кан-Те (Сай-гонунч мурнуу барын талазы) аразы-нга француз туруштарже элзеп каш ата-калары ап чоруткан, Рач-Жиа коорай-ны боолаан болгаш дайынның Фун-Гиеб бижылгалын чок кылган.

Гуан-Гиеб могожа Вьетнамның пат-

# Кызылдың шыдыраа маргылдаазы

Бистиң областың шыдыраа спорту совет өргө-чагырганың үезинде калбак хөгжүддөн алган. Хоорайларга, суур-ларга, сумуларга шыдыраа маргылда-зы чыл бүрдө болуп турар. Январ-ның 28-тен эгелзип, февраль 24-ке че-дир Кызыл хоорайның 16 эң эки шы-дыраачыларының маргылдаазы болуп өрткөн. Ол-ла үезин иштиче чоруткан ычкыгы тулчушкунарының түңгөринде обланкының ажалдакчызы, шыдыраа талазы-биле бир дугаар категория шы-дыраачы эш Морозов 15 кижиле ойнаш 11,5 саныг болуп, бир дугаар черин эжелзеп. Облпотребсоюзтуң план кидизиниң начальниги экомонист эш Кузыин 15 кижиле ойнаш, 11 саны ап, ийи дугаар черин эжелзеп. Об-ластың чемпиону турган, областатист-ка эргелелиниң ажалдакчызы эш Ве-рейн 10,5 саны ап, ук дугаар черин эжелзеп. Дөрт дугаар черин эштер Пистро, майор Рубов олар үлешкен. Шыдыраачыларның эң-не аныла пе-дучилищеде өөренип турар эш Ламаш-оол 9,5 кижини уткаш, 5 дугаар черин эжелзеп. Шыдыраачыларның чурум-эни, организастыг болуп өрткөн. Облас-тын ам болур шыдыраа маргылдаазы-га Кызыл хоорайдан ол тилекчи 6 шыдыраачылар киришкен.

И. ТОРЖУ.

## Херэеженнерин шыдыраа маргылдаазы

Делегей херэеженнериниң хүнү—март 8-ке алдар болдурдур, Танды районун Бай-Хаак суурунун херэе-женнер организастиялары херэеже-нерниң шычраг маргылда аын эрттирген. Маргылдаала суурун дээр шыдаачы херэеженнери киришкен. Оларын иштиче район эмвелезенин эмчизи эш Соловье-ва, партия кабинетинин библиоте-ка өгөлөкчизи эш Винокурова, райкүөском ажалдакчызы эш Куд-оина, ортумак школа башкызы эш Серафимова, өг-бүлө эли Катко-ва олар идекпейли киришкен.

Т. КАЛЗА.

## Харыс салгалы редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

«Главкинопрокаттың» Тыва область конгооразы «ДОШТА ЧАС» деп чаа улаң чечен филь-ни областың экранында таралып үндүргөн. «Фильм» (Роленхютель) бол-гаш «нова фильм» киностуди-язы 1950 чылда бүдүрүп үн-дүргөн.

## ГРИППТИ НЕПТЕРЕТПЕЦЕРИ

ГРИПП—халдазырлыг аарыг. Чарааның чаштанчызыннан, азы-ры башкырыгындан болгаш чок тургаш чугаалашканындан дамчып халдаар; аарыг кижиниң дүпкүзүндө болгаш чөдүргөни-ден, ошакжырындан болгаш хол түтүп менделажиринден; аарыг кижиниң амылап турган аржымындан, думчук аржымындан, аяк-савазындан болгаш өске-даа чүүлдерин дамчыштыр халдаар аарыг.

Грипп колдуунда думчук суу төктүрү-биле, чөдүл-биле, нити кошкашкыч-биле, өгт изири (температура-биле) аарып илерээр.

Грипптен аарып берген үезинде доп-дараан эмчиге барыңар база эмчиник айт-кан чурумун болгаш эмээшкенин шыгыс сагыңар.

Чөдүреринде болгаш башкырынар-да долгандыр турарларын өскөр көрү-гөш, аскыңны болгаш думчуңарны думчук аржымын-биле дугаңнар, шааа кырыңче дүп-күрбээр.

Хол түтүп менделажиринден болгаш ошакжындан чылап чорунар.

Халыңары үргүлчү-ле чынар, дузыңар, иштиги болгаш даштыкы кезеңиниң аргалашканын сагыңар. Холдуары чөм чилмири-ни муңгунда чүңүр.

Грипптен аарып кижиле чангыс орунга удурлар, нити аржымын болгаш өске-даа хеп чүүлүн ачыл-лаванар, база чангыс савадан чөм-чөмөнөр.

Өзэниңиң үргүлчү-ле агаарга хахсы-нар. Бодуңарың организастияны спорт-биле болгаш гимнастика-биле бижылганар. Аарыг агаарга үргүлчү үнүп турар.

Грипптен аараан демектерийг уруглаңны школаже, уруглаң саныңе ясиңе болгаш өссе уругларже чоруткандыр. Грипптен аараан иелер уругларың ажаарларда, ызыңгы уруг-тун эмзиреринер үезинде алкыңары болгаш думчуңарың маргалаш шарышкың-биле дүйшип азыңар.

Бир ЭВЭС БАЖЫННАРДА ГРИП-ТЕН АРААН КИЖИ БАР БОЛЗА, ЧВНУ КЫЛЗА ЧОГУУРУЛ?

Аргалам-ла болза, аарыг кижини кадык кижилерден аңгалар.

Аарыг кижиге тускай озуңан аңгалар. Бир эвес аарыг кижини аңгы өрзөгө чытырар арга чок болза, аарыг кижини орун көжөгө-биле дуглаңар.

Аарыг кижини калыңадыр шуглавышкан, өрзөлдү үргүлчү агаарлазыңнар.

Аарыг кижиниң чыдар өрзөлин өл пөс-биле үргүлчү чөдүп турунар.

Аарыг кижиге аңгы аяк-савазы, аржымын, дөжөктүн эгер херекселери бол-гаш оон да өже чүүлдерин тускай ажылаары харагаалаңар. Аарыг кижиге дүпкүрөр чүвени салып берсеңер, ону хуңаңче изиг суг-биле чылап төгүңер.

Грипп-биле демисежиринчү бүгү арууларын сагыңар, база оларны күөсөдирин долгандыр турар кижилерден негээр.

Тыва область санитар чырдышкынының Бажыңы.

